

Asia: VN/917/2025

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle sähköistä tiedoksiantoa Verohallinnossa koskevaksi lainsäädännöksi

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Lausuttavana olevassa hallituksen esitysluonnoksessa sähköistä tiedoksiantoa Verohallinnossa koskevaksi lainsäädännöksi on tarkoitus edistää asiakirjojen sähköistä tiedoksiantoa. Verohallinto voisi esityksen perusteella jatkossa antaa päätökset ja muut asiakirjat tiedoksi sähköisesti silloin, kun verovelvollinen on käyttänyt sähköisen asioinnin palvelua. Asianosaisen suostumus ei siten olisi jatkossa enää sähköisen tiedoksiannon edellytys. Veroverovelvollisen tulisi itse ilmoittaa Verohallinnolle, että hän ei käytä sähköistä asiointipalvelua, jolloin päätökset ja muut asiakirjat toimitettaisiin kirjepostina. Esityksellä tavoitellaan valtionhallinnon tuottavuusohjelman mukaisesti säästöjä Verohallinnon kohdalla. Yhdenvertaisuusvaltuutettu lausuu esityksestä erityisesti yhdenvertaisuuden ja saavutettavuuden näkökulmasta.

Yhdenvertaisuusvaltuutettu pitää lähtökohtaisesti kannatettavana sähköisen asioinnin mahdollistamista ja sen käytön lisäämistä. Sähköisen asioinnin edistäminen voi tarjota monille nykyistä paremmat mahdollisuudet osallistua yhteiskunnan eri toimintoihin ja palveluihin. Digitalisaatio mahdollistaa esimerkiksi vammaisten henkilöiden itsenäisyyden ja itsemääräämisoikeuden toteutumista. Tämän toteutuminen käytännössä edellyttää, että digitaaliset palvelut ja sovellukset suunnitellaan johdonmukaisesti mahdollisimman helppokäyttöisiksi ja niiden saavutettavuus varmistetaan poikkeuksetta jo suunnittelun alkuvaiheesta lähtien.

Digitaaliset palvelut ja sovellukset eivät kuitenkaan ole saavutettavissa kaikille. Vaikka palvelumuotoilulla pystytään toteuttamaan ja huomioimaan käyttäjien monimuotoisia tarpeita, tulee samalla ottaa huomioon se, että kaikki eivät tulevaisuudessakaan pysty käyttämään digitaalisia sovelluksia tai asioimaan sähköisesti.

Julkisen vallan on turvattava yhdenvertainen pääsy viranomaispalveluihin. Käytännössä tämä tarkoittaa monikanavaisen viranomaisasioinnin mahdollistamista tosiasiallisesti toimivalla tavalla. Viranomainen ei voi vaarantaa yhdenvertaisuuden toteutumista julkisissa palveluissa toteuttaakseen säästöjä.

Verohallinnon sähköisen palvelun ylläpitäminen ja sen käytön edistäminen edellyttää jatkuvaa ja säännöllistä saavutettavuuden testaamista. Saavutettavuuden varmistaminen edellyttää lisäksi käyttäjäpalautteen keräämistä ja järjestelmän edelleen kehittämistä kerätyn palautteen pohjalta.

Hallituksen esitysluonnoksessa on tunnistettu, että esityksen sisältämät yhdenvertaisuuteen vaikuttavat riskit liittyvät verovelvollisen tosiasialliseen mahdollisuuteen vastaanottaa vain sähköisiä tiedoksiantoja. Sähköisen palvelun käyttäjälle on tuotava selkeästi ilmi, että hän palveluun kirjautuessaan ymmärtää antavansa samalla suostumuksensa sähköiseen asiointiin ja tiedoksiantoon jatkossa. Valtuutettu toteaa, että esityksestä tulisi käydä selkeämmin ilmi, miten varmistutaan siitä, että sähköisestä asioinnista luopuminen on toimivaa, selkeää ja helppoa kansalaisen näkökulmasta. Esityksen vaikutusarviointeja koskevassa luvussa ei myöskään ole riittävästi kuvattu niitä tilanteita, miten henkilö, joka on aiemmin asioinut sähköisesti, mutta ei sittemmin alentuneen toimintakykynsä pysty enää sähköiseen asiointiin, kykenee lakkauttamaan sähköisen asiointipalvelun käytön. Esitysluonnoksen sivuilla 18–19 on kuvattu Verohallinnon sähköisen palvelun ja Suomi.fi -palvelun käyttäjien palveluista luopumistilanteita, joka tämän kuvauksen perusteella vaikuttaa monimutkaiselta. Palvelua käyttävän henkilön näkökulmasta ei ole selkeää, että Suomi.fi -palvelun sähköisen tiedoksiantojen luopumisen lisäksi hänen tulee luopua vielä erikseen Verohallinnon sähköisestä tiedoksiannosta.

Lainsäädännön arviointineuvosto on antanut 1.7.2025 lausunnon (VN/13867/2025-VNK-3) hallituksen esitysluonnoksesta koskien sähköisen tiedoksiannon ensisijaisuutta viranomaistoiminnassa koskevaksi lainsäädännöksi. Arviointineuvosto on lausunnossaan katsonut, että esityksessä tulisi kuvata, millaisia vaikutuksia henkilön oikeusturvaan on sillä, jos sähköistä asiointia aiemmin sujuvasti käyttänyt henkilö sairastuu tai vammautuu siten, että henkilö ei pysty käyttämään sähköisiä palveluita. Lisäksi arviointineuvosto toteaa, että esityksen yhdenvertaisuusvaikutuksia tulisi tarkentaa ottaen huomioon saavutettavuusvaikutukset. Valtuutettu toteaa, että nyt lausuttavana oleva esitys liittyy olennaisesti yleiseen sähköistä tiedoksiantoa koskevaan esitykseen. Lainsäädännön arviointineuvoston huomiot on syytä huomioida myös nyt lausuttavana olevan esityksen jatkovalmistelun yhteydessä.

Yhdenvertaisuusvaltuutettu toteaa, että esityksessä ei avata esitetyn sääntelyn suhdetta YK:n vammaisyleissopimukseen, ja tästä julkiselle vallalle johtuviin velvoitteisiin. Lisäksi valtuutettu kiinnittää lainlaatijan huomiota vammaisyleissopimuksen 4 artiklan 3 kohdan velvoitteeseen, jonka mukaan vammaisia henkilöitä koskevissa päätöksentekoprosesseissa sopimuspuolten tulee neuvotella tiiviisti vammaisten henkilöiden kanssa ja aktiivisesti osallistaa heidät, mukaan lukien vammaiset lapset, heitä edustavien järjestöjen kautta. Valtuutettu katsoo, että nämä puutteet tulisi korjata jatkovalmistelussa.

Saamenkielisen käyttöliittymän puuttuminen OmaVero-palvelusta

Saamelaisilla alkuperäiskansana on perustuslaissa turvattu oikeus ylläpitää ja kehittää omaa kieltään ja kulttuuriaan (PL 17.3 §). Ihmisten yhdenvertaisuudesta lain edessä suojataan perustuslain 6 §:ssä. Perustuslain 22 §:n mukaisesti julkisella vallalla on velvollisuus turvata perus- ja ihmisoikeuksien toteutuminen. Verotukseen liittyvien viranomaispalveluiden järjestämisessä on otettava huomioon myös omaisuuden suojaan liittyvät perusoikeudet.

Kuten esityksessäkin todetaan, verohallintoon sovelletaan kielilakia (423/2003) sekä saamen kielilakia (1086/2003), jotka edellyttävät viranomaisten palvelujen tarjoamista kansalliskielillä ja saamen kielillä. Esityksen sivuilla 22–23 todetaan seuraavaa:

”Tällä hetkellä OmaVero-palvelun käyttöliittymää ei ole toteutettu saamen kielillä. Verohallinto tarjoaa kuitenkin saamenkielistä palvelua tai tulkkausta kaikille saamelaisille, jotka ilmaisevat haluavansa käyttää Verohallinnossa asioidessaan saamen kieltä, minkä lisäksi Verohallinnon verkkosivuilla on julkaistu muun ohella keskeisiin OmaVero-palvelun toiminnallisuuksiin liittyviä ohjeita. Sähköisen tiedoksiannon laajentamista koskevan lainsäädännön voimaantuloon mennessä saamenkielisille käyttäjille asetetaan saataville palvelua ja sen käyttöä koskevaa saamenkielistä tiedotusta ja käyttöohjeistusta. Saamenkielisiä käyttäjiä tullaan informoimaan tämän lakiesityksen ja yleissääntelyä koskevan ehdotuksen aiheuttamista muutoksista.”

Lainlaatija on siis ilmeisen tietoinen siitä, että OmaVero-palvelu ei ole saatavilla saamen kielillä. Esitys ei kuitenkaan sisällä toimenpiteitä tämän asiantilan muuttamiseksi, vaikka digitaalisen asioinnin ensisijaisuus asiakkaan suostumuksesta riippumattomalla tavalla kohdistuisi välittömästi myös saamelaisiin.

Yhdenvertaisuusvaltuutettu toteaa, että julkisella vallalla on korostunut velvollisuus huolehtia, että se ei luo sääntelyä tai ylläpidä sellaista käytäntöä, joka johtaisi välittömästi tai välillisesti saamelaisten eriarvoiseen kohteluun tai segregatioon. Yhdenvertaisuusvaltuutettu katsookin, että jatkovalmistelussa on pyrittävä ratkaisemaan, miten ja millä aikataululla OmaVero-palvelu saatetaan saamea asiointikielienään käyttävien henkilöiden käytettäväksi yhdenvertaisesti.

Yhdenvertaisuusvaltuutetun toimisto

Leimio Marko

Yhdenvertaisuusvaltuutetun toimisto